

Lingwistyka tekstu w Niemczech.

Pojęcia problemy, perspektywy. Antologia tłumaczeń

Red. Zofia Bilut-Homplewicz, Waldemar Czachur, Marta Smykała
Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław 2009, ss. 377

Lingwistyka tekstu w Polsce i w Niemczech.

Pojęcia, problemy, perspektywy

Red. Zofia Bilut-Homplewicz, Waldemar Czachur, Marta Smykała
Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław 2009, ss. 363

Lingwistyka tekstu, zwana w Polsce także tekstologią, to dziedzina językoznawstwa zajmująca się wszechstronną analizą tekstu, obecnie włączająca w swój zakres badań również zagadnienie dyskursu. Wyrasta z retoryki i stylistyki łączącej tradycje badań teoretycznoliterackich i językowych. Nawiązuje do dorobku badań tekstologii literaturoznawczej (teorii dzieła literackiego), lecz w centrum zainteresowania stawia wypowiedzi spoza sfery artystycznej, realizowane w ramach takich funkcjonalnych stylów komunikacji, jak: potoczny, urzędowo-prawny, naukowy, publicystyczny, religijny, dydaktyczny etc. W starszych pracach lingwistycznych występuje także pod nazwami *teoria tekstu* albo *gramatyka tekstu*, które jednak dzisiaj są coraz rzadziej stosowane, ponieważ pierwsza z nich zawęża zakres dyscypliny do tekstologii opisowej (teoretycznej), podczas gdy ważnym jej wymiarem jest także tekstologia stosowana (obejmująca edytorstwo, systematykę, przetwarzanie tekstów); druga natomiast (używana m.in. w klasycznych pracach Haralda Weinricha czy Teuna van Dijka) uprzywilejowuje gramatyczny poziom analizy tekstu (morfologię i składnię), podczas gdy tekstologia obejmuje także fonetykę, a przede wszystkim semantykę i pragmatykę tekstu. Semantyka wypowiedzi (mówionej lub pisanej) jest obecnie uprzywilejowanym obszarem zainteresowania lingwistyki tekstu, zwłaszcza badania nad spójnością ko-

munikatu stanowią jej zadanie kluczowe. Ważnym działem tekstologii jest genologia lingwistyczna zajmująca się gatunkowym zróżnicowaniem wypowiedzi; genezą i rozwojem wzorców gatunkowych oraz ich wielorakimi powiązaniem.

Istotną rolę w rozwoju badań nad tekstem w XX wieku odegrały prace takich uczonych, jak: Vilem Mathesius, František Daneš, Jurij Lotman, Boris Uspienski, Eugenio Coseriu, a zwłaszcza Michaił Bachtin. Szczególnie ważne (podstawowe dla tej dziedziny) są również opracowania takich autorów, jak Julia Kristeva, Teun A. van Dijk, Robert de Beaugrande, Wolfgang U. Dressler¹. W Polsce badania nad gramatyką i semantyką tekstu były rozwijane w pracach literaturoznawców i językoznawców: Stefani Skwarczyńskiej, Marii Renaty Mayenowej, Zenona Klemensiewicz, Janusza Sławińskiego, Aleksandry Okopień-Sławińskiej, Michała Głowińskiego, Anny Wierzbickiej, Teresy Dobrzyńskiej, Janusza Lalewicza, Zofii Mitosek i innych. Obecnie problematyką genologiczną i ogólniej tekstologiczną zajmuje się wielu językoznawców, semiotyków i literaturoznawców. Badania z zakresu lingwistyki tekstu są kontynuowane także w różnych ośrodkach uniwersyteckich i owocowały w ostatnich latach bogatą literaturą naukową – zob. prace m.in. Stanisława Gajdy, Jerzego Bartmińskiego, Barbary Bonieckiej, Aleksandra Wilkonia, Anny Duszak, Bożeny Witosz, Danuty Ostaszewskiej, Urszuli Żydek-Bednarczuk, Janiny Labochy i innych. Zagadnienia tekstologiczne, zgodnie z wytycznymi programowymi Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, są włączane do zakresu przedmiotowego studiów filologicznych, a w związku z tym pojawiły się opracowania syntetyzujące dotychczasowe osiągnięcia badawcze; nie brakuje już także wydawnictw podręcznikowych, przeznaczonych dla studentów filologii i lingwistyki².

Należy zauważyć, że w Polsce lingwistyka tekstu jako odrębna dyscyplina językoznawstwa rozwija się od niedawna, konstytuując swój przedmiot i metody badawcze w pewnej opozycji do tekstologii literackiej, która – paradoksalnie – rozwinęła się u nas jako dziedzina interdyscyplinarna,

---

¹ Podstawowe opracowanie obu niemieckich badaczy ukazało się w tłumaczeniu na język polski: R. de Beaugrande, W. U. Dressler, *Wstęp do lingwistyki tekstu*, tłum. J. Szwedek, PWN, Warszawa 1990.

² Mam na myśli choćby najnowszy podręcznik Jerzego Bartmińskiego i Stanisławy Niebrzegowskiej-Bartmińskiej (*Tekstologia*, wyd. UMCS, Lublin 2009), w którym polski czytelnik znajdzie wykaz szerszej literatury przedmiotu.

gdyż w XX wieku zaadaptowała wiele pojęć i koncepcji z zakresu językoznawstwa strukturalnego, teorii komunikacji językowej i pragmalingwistyki (zwłaszcza teorii aktów mowy). Choć zatem semiotyczne i lingwistyczne teorie komunikacji wpłynęły silnie na badania dzieła literackiego, sama tekstologia językoznawcza (podobnie zresztą jak stylistyka) jest w Polsce postrzegana jako dyscyplina wtórna w stosunku do literaturoznawczej teorii tekstu. Inaczej w Niemczech: lingwistyka tekstu jest tam od dawna wiodącą dziedziną badań językoznawczych – odrębną od poetyki wywodzącą się z tradycji retorycznej, z którą lingwistyczna teoria tekstu deklaratywnie bierze rozbrat. Bogate tradycje tekstologii niemieckiej wzbudzają zrozumiałe zainteresowanie polskich filologów. Uznany na świecie dorobek niemieckich badaczy został po raz pierwszy w tak szerokim wyborze udostępniony zainteresowanym polskim odbiorcom dzięki wysiłkowi germanistów z różnych ośrodków badawczych (tłumaczy i redaktorów). Pierwszy tom opracowania pt. *Lingwistyka tekstu w Niemczech* zawiera bowiem antologię starannie wybranych i przetłumaczonych na język polski opracowań najważniejszych niemieckich znawców problematyki tekstologicznej, takich jak: Klaus Brinker, Michael Klemm, Wolfgang Heinemann, Barbara Sandig, Ulla Fix, Gerd Antos i inni. W drugim tomie pt. *Lingwistyka tekstu w Polsce i w Niemczech. Pojęcia, problemy, perspektywy* znalazły się natomiast artykuły polskich filologów: polonistów i germanistów prezentujących różne aspekty problematyki tekstologicznej – także w ujęciu kontrastywnym, tj. z uwzględnieniem polskiej i niemieckiej tradycji badań nad tekstem. Zbiór artykułów poprzedza zapis rozmowy, którą redaktorzy tomu przeprowadzili z wybitnymi badaczami tekstu: prof. Teresą Dobrzyńską, prof. Wolfgangiem Heinemannem i prof. Zdzisławem Wawrzyniakiem, którzy ocenili dotychczasowy dorobek dyscypliny, kierunki, trendy, metody i perspektywy jej dalszego rozwoju.

Chociaż badania z zakresu lingwistyki tekstu w Niemczech rozwijają się intensywnie od co najmniej 30 lat, w omawianej tutaj antologii nie znajdziemy tłumaczeń klasycznych opracowań niemieckich tekstologów. Niemal wszystkie opublikowane teksty pochodzą z ostatniego dziesięciolecia: wpisują się więc – zgodnie z deklarowaną we wstępie (s. 7) intencją redaktorów tomu – w dyskusję o aktualnych problemach teorii tekstu. Takie kryterium doboru źródeł składających się na antologię udostępnioną polskim czytelnikom uznaję za trafne nie tylko z racji uwzględnienia przede wszystkim potrzeb i zainteresowań współczesnych odbiorców, ale

także z uwagi na inny pragmatyczny rezultat wyboru: autorzy nowszych publikacji z konieczności odnoszą się do dorobku poprzedników w celu rozwijania zaproponowanych koncepcji i metod badawczych lub ich podważania, a więc dostarczają nam wiedzy o historii rozwoju dyscypliny. Każdemu z opublikowanych tekstów towarzyszy obszerna bibliografia, a na którą składają się odesłania do starszych opracowań, głównie badaczy tekstu na gruncie niemieckim, jak Harald Weinrich, Peter Hartmann, Wolfgang U. Dressler i inni, rzadziej – do ważniejszych prac opublikowanych w języku angielskim (np. Teuna van Dijka czy Michaela Hallidaya).

Licznym nawiązaniem do tradycji badań nad tekstem sprzyja cel autorów – wspólny dla wszystkich studiów prezentowanych w antologii – zasadniczo teoretyczno-metodologiczny i syntetyzujący: przybliżenie pojęć, kierunków i metod badawczych zgłębianej dyscypliny. Zakres i cel rozważań podejmowanych przez autorów poszczególnych studiów dobrze ilustruje już pierwszy w tym cyklu artykuł Michaela Klemma pod tytułem: *Punkt wyjścia: czy każdy ma mieć swoje pojęcie tekstu? Różne definicje tekstu i ich porównanie* (s. 13–26). Zestawienie dotychczas proponowanych objaśnień pojęcia „tekst” uświadamia z jednej strony główny problem każdej nauki humanistycznej z ustaleniem jasnej i zgodnie przyjmowanej definicji pojęć podstawowych, z drugiej zaś – ewolucję lingwistycznego myślenia o tekście, uwarunkowaną zarówno rozwojem wiedzy o języku i komunikacji, jak i zmienianiem się paradygmatów naukowych (potrzeb, narzędzi i celów badawczych) w przestrzeni interdyscyplinarnego poznawania rzeczywistości i jej społecznego doświadczania. Z wątpliwościami Klemma odnośnie do potrzeby i możliwości ujednolicenia definicji „tekstu” (każde z przytoczonych objaśnień profiluje jakiś istotny aspekt kategorii) koresponduje inne tytułowe pytanie autorstwa Evy Marthy Eckkrammer: *Czy potrzebujemy nowego pojęcia tekstu?* (s. 316). Autorka nie opowiada się za zerwaniem z tradycją rozumienia przedmiotu uprawianej dyscypliny, lecz wskazuje na konieczność poszerzenia i przemodelowania pojęcia w związku chociażby z rozwojem nowych mediów i pojawienia się kategorii „hipertekstu” zrywającego z zasadami linearnej konstrukcji. Zwraca jednak uwagę na przydatność tradycyjnych kategorii opisu i ważność perspektywy diachronicznej, a więc także na zachowanie ciągłości naukowej refleksji nad tekstami, ściśle związanymi z miejscem i czasem realizacji potrzeb komunikacyjnych uczestników danej wspólnoty. Teksty bowiem z jednej strony, jak można by rzec za Foucaultem, odzwierciedlają zmiany kulturowych „for-

macji dyskursywnych”, z drugiej zaś – jak dowodzi w swoim artykule Gerd Antos (s. 171–195) – służą nie tylko reprezentowaniu i archiwizowaniu rezultatów poznania, lecz są także narzędziem konstytuowania wiedzy i praktyk komunikacyjnych. Ten sam autor dokonuje także w innym miejscu omawianego zbioru (s. 279–290) oglądu „napięć” – jak to ujmuje – „pomiędzy światami tekstów a (między)kulturowymi konstrukcjami rzeczywistości”. Rozważając fenomen językowego przekazywania wiedzy autor formułuje między innymi taką tezę: „Za pomocą tekstów tworzymy rzeczywistości przyswajalne i znaczące społecznie! Dlatego teksty są tym medium, w którym można wytworzyć, krytycznie sprawdzić i zmienić zarówno nową, jak i już znaną wiedzę” (s. 286). Ujęcia łączące zadania lingwistyki tekstu i lingwistyki kulturowej podejmuje w omawianym tomie studiów także Ulla Fix, która zajmuje się analizą kulturowych uwarunkowań rozumienia tekstu: ustalania jego funkcji i przynależności do określonego rodzaju (s. 291–315). W polu uwagi badaczki znajdują się zarówno procesy naukowego systematyzowania tekstów (włączania ich w jak najszerzy kontekst kulturowy), jak również potocznego kategoryzowania (sprowadzania różnych tekstów do jednego rodzaju) na podstawie wiedzy o wzorcach tekstualizacji oraz skryptach zachowań, czyli formach codziennych działań. Zagadnienia związku rodzajów tekstów (form, stylów komunikacji) z kulturowo uwarunkowanymi „formami myślenia i życia”, mogłyby się stać również przedmiotem osobnej subdyscypliny, postulowanej przez Kirsten Adamzik (s. 211–258): tekstologii kontrastywnej. Jej zadania badaczka zakreśla szeroko (może nazbyt szeroko?): chodzi nie tylko o zgłębianie różnic na płaszczyźnie etnoretoryki (dyskursów międzykulturowych), ale również o kontrastywne badania w ramach jednej kultury: np. modeli komunikacji w ujęciu historycznym; różnych realizacji tekstowych danego wzorca; tekstów różnego rodzaju w ramach danego typu dyskursu; rodzajów dyskursu charakterystycznych dla poszczególnych funkcjonalnych odmian języka czy środowisk społecznych itp.

W omawianej antologii tłumaczeń znajdujemy artykuły nawiązujące do tradycyjnych metod analizy tekstu, wprowadzające pewne ich modyfikacje i rozszerzenia. Studia Klausa Brinkera poświęcone są strukturalnej (s. 27–48) i funkcjonalnej (s. 49–68) analizie tekstu. Autor wyróżnia trzy poziomy analizy (rozwijane na kolejnych etapach ewolucji nauki o tekście): gramatyczny, tematyczny i pragmatyczny, dowodząc, że ich powiązanie daje możliwość wypracowania spójnej koncepcji opisu struktury

tekstu. Ta z kolei łączy się w jego analizie z ujęciem funkcjonalno-komunikacyjnym dzięki kategorii „strategia tekstu”, pośredniczącej między strukturą a funkcją wypowiedzi. Ilustrację koncepcji Brinkera znajdujemy w osobnym artykule pt. *Opis rodzaju tekstu na podstawie teorii działania – na przykładzie listu od szantażysty* (s. 115–131). Cel klasyfikacyjny (typologiczny) przyświeca rozważaniom Wolfganga Heinemanna nad definicjami pojęć takich, jak „rodzaj tekstu”, „wzorzec tekstu” i „typ tekstu” (s. 69–96). Na marginesie trzeba tutaj odnotować pewien problem terminologiczny: polscy tłumacze zdecydowali się na oddawanie niemieckiego terminu *Textsorte* przez wyrażenie *rodzaj tekstu*, choć jego zakres odpowiada raczej odniesieniu ustalonego w polszczyźnie wyrażenia *gatunek tekstu* czy nawet *gatunek mowy*. *Rodzaj tekstu* – zgodnie z ustaloną tradycją retoryczną i literacką – ma w polskiej tekstologii lingwistycznej zwykle bardziej ogólną (szerszą) denotację: łączy różne gatunki tekstu w ramach danego stylu funkcjonalnego (np. naukowego, potocznego itp.). W artykułach tłumaczonych z niemieckiego określenie *rodzaj tekstu* występuje zarówno w szerszym (np. ‘tekst potoczny’), jak i węższym (‘przepis kulinarny’, ‘list miłosny’) rozumieniu. Margot Heinemann w studium pt. *Rodzaje tekstu w życiu codziennym* (s. 97–114) posługuje się nazwą tej kategorii w obu znaczeniach, dokonując funkcjonalnej typologii tekstów potocznych. Duży wpływ na modyfikację ujęć typologicznych ma kognitywna koncepcja prototypu, którą w odniesieniu do kategorii tekstu stosuje Barbara Sandig (zob. jej artykuł na stronach 149–170 omawianej antologii). Ogólniejszy model kognitywno-psychologicznego rozumienia tekstu prezentuje studium Maximiliana Schernerera (s. 132–148).

Cel syntetyzujący i porządkujący mają również inne studia udostępnione w antologii, dotyczące takich istotnych zagadnień lingwistyki tekstu, jak intertekstualność (artykuł Ulli Fix, s. 196–210), koherencja w hipertekstach (studium Angeliki Storrer, s. 259–278) czy relacja między tekstem a dyskursem. Temu ostatniemu zagadnieniu poświęcone są studia zamykające omawianą antologię, ale jednocześnie wskazujące nowe „katalizatory” rozwoju badań nad tekstem. Prowokacyjnej nieco tezie Ingo Warnkego, wyrażonej w tytule jego artykułu: *Żegnaj tekście – witaj dyskursie? O sensie i celu poststrukturalistycznego uwolnienia pojęcia tekstu* (s. 343–360) towarzyszy jednak próba adaptowania pojęcia „dyskurs” jako poszerzającego lingwistyczne rozumienie kategorii „tekst”, lecz niepodważającego sensu dotychczasowej refleksji tekstologicznej. Podobny cel stawia sobie Wolfgang Heinemann (zob. *Lingwistyka tekstu kontra lingwistyka dyskursu?*

– s. 361–374), rezerwując pojęcie dyskursu dla abstrakcyjnych powiązań między tekstami, pozostawiając zaś tekst jako podstawowy, uwarunkowany sytuacyjnie i dostępny obserwacji badacza przedmiot refleksji lingwistycznej.

Każdy z udostępnionych w antologii artykułów zasługuje, oczywiście, na głębszy namysł i prowokuje do dłuższej dyskusji, której nie sposób tutaj podejmować. Już z tego krótkiego przeglądu tematyki opracowań niemieckich tekstologów wypływa wniosek na temat wartości publikacji dla polskich filologów, którzy skupiają się obecnie na kwestiach opisu strukturalnego, funkcjonalnego i stylistycznego różnych gatunków tekstu, mniej uwagi poświęcając zagadnieniom teoretyczno-metodologicznym i klasyfikacyjnym. Te ostatnie zdają się zaprzętać uwagę badaczy niemieckich w większym stopniu, a co za tym idzie, mogą stanowić dla nas inspirację.

Inny wniosek dotyczy potrzeby przybliżenia dorobku polskich badaczy tekstu cudzoziemcom (za pomocą zaplanowanych tłumaczeń). Polskiemu czytelnikowi są już udostępniane w zbiorowych antologiach klasyczne studia zasłużonych tekstologów, głównie jednak polonistów. W drugim tomie opracowania wymienionego w nagłówku niniejszej recenzji znalazły się natomiast teksty prezentujące ujęcia polonistyczne i germanistyczne (takie zestawienie ukazuje szerszy i bardziej różnorodny obszar refleksji tekstologicznej na gruncie polskim), w tym między innymi artykuły przygotowane na podstawie publikacji z lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku. Chodzi o otwierające dział I (pt. *Podstawowe problemy lingwistyki tekstu*) omawianego zbioru studium Teresy Dobrzyńskiej pt. *Pojęcie tekstu. Tekst – całościowy komunikat* (s. 35–44) oraz o przetłumaczone z niemieckiego opracowanie germanisty Zdzisława Wawrzyniaka na temat: *Rozumienie tekstu i pragmatyka tekstu* (s. 108–115). W dziale tym znalazły się także nowsze ujęcia teoretycznych zagadnień dyscypliny, korespondujących z problematyką omówionych wyżej studiów niemieckich badaczy. Mamy tu zarówno spojrzenia polonistów na zadania lingwistyki tekstu w Polsce (Janina Labocha – s. 45–56) oraz na kształtowanie się samego pojęcia tekstu (Małgorzata Rzeszutko-Iwan – s. 57–68), relacji tekst-dyskurs (studium Bożeny Witosz – s. 69–80) i badań nad metatekstem (artykuł Kazimierza Ożoga o metatekście w języku polityki – s. 81–92), jak również spojrzenia germanistów: o przedmiocie i celach lingwistyki tekstu pisze Sambor Grucza (s. 95–107), a Iwona Bartoszewicz podejmuje kwestię retorycznej spójności tekstu (s. 116–130).

Dział II opublikowanego zbioru (pt. *W stronę genologii lingwistycznej*) otwiera ogólne opracowanie Stanisława Gajdy: *Gatunki wypowiedzi i genologia* (s. 135–146), w którym autor diagnozuje obecną sytuację poznawczą w badaniach gatunków wypowiedzi; analizuje ogólne teorie gatunku, ujmujące go w wymiarze poznawczym, pragmatycznym i strukturalnym; rozważa relację między stylem a gatunkiem; odnosi się do zasad systematyzacji gatunkowej tekstów oraz wskazuje na perspektywy rozwoju genologii. W dziale tym znalazły się także teksty poświęcone gatunkom reprezentującym określone style funkcjonalne: Barbara Boniecka przyporządkowuje wyznaczniki potoczności poszczególnym rodzajom codziennych wypowiedzi w języku polskim (s. 147–160); germanistyczne spojrzenie na tekst naukowy jako przedmiot refleksji tekstologicznej prezentuje studium Danuty Olszewskiej (s. 163–175), a Zenon Weigt analizuje niemiecki kodeks cywilny jako rodzaj tekstu prawniczego (s. 176–191). W dziale III (pt. *Intertekstualność, (inter)kulturowość, intermedialność*) tytułowe kategorie są rozważane w ujęciach syntetyzujących dorobek polskich tekstologów: zob. studia Marii Krauz (s. 197–205) oraz Ewy Biłas-Pleszak i Katarzyny Sujkowskiej-Sobisz (s. 206–218). Iwona Loewe z kolei pisze o karierze we współczesnej humanistyce prefiksu *inter-* (s. 219–229), który tworzy nazwy wielu kategorii badawczych, sugerując zarazem ich hybrydalność, nieokreśloność, heterogeniczność itp. Stan badań nad kategorią intertekstualności w Niemczech rekonstruuje Bogusława Rolek (s. 233–244).

W dziale IV omawianego zbioru studiów (pt. *W stronę diachronicznej lingwistyki tekstu*) zestawiono dwa studia: *Zagadnienia interkulturowości w diachronicznej refleksji nad tekstem i dyskursem* Artura Rejtera (s. 249–262) oraz *Niemiekojęzyczne badania nad historycznymi gatunkami tekstu* pióra Józefa Wiktorowicza (s. 265–274). Teksty umieszczone w dziale V (*Ujęcia kontrastywne*) prezentują problematykę lingwistyki kontrastywnej (studium Marty Smykały – s. 277–296) oraz analizy hipertekstu (opracowanie Marcina Maciejewskiego – s. 310–322) zarówno w ujęciu polskich, jak i niemieckich badaczy. Waldemar Czachur z kolei dokonuje oceny pozycji lingwistyki tekstu w programach studiów filologicznych, w praktyce dydaktycznej i w podręcznikach na gruncie polskim i niemieckim (s. 297–309). Autor zwraca uwagę na silniejsze zakorzenienie problematyki tekstologicznej w dydaktyce niemieckiej, ale dostrzega również coraz intensywniejszą jej obecność w programach studiów lingwistycznych na polskich uniwersytetach, zwłaszcza w nauczaniu studentów obcych filologii. Wydaje się, że w tradycji studiów polonistycznych utrwaliło się

częstkowe realizowanie tej problematyki na zajęciach ze stylistyki oraz teorii literatury. Autonomizacja perspektywy lingwistycznej w ramach tekstologii wiąże się ze stopniowym wprowadzaniem do nauki o języku – zorientowanej do niedawna na nauczanie gramatyki – refleksji semantycznej i komunikacyjno-pragmatycznej³. Większą wagę przywiązuje się w badaniach do rezultatów aktywności językowej mówiących (obszaru *parole*), a do systemu (*langue*) zalicza się nie tylko zasób znaków (dźwięków, wyrazów) oraz reguł ich łączenia w wypowiedzi, ale także szerszy zakres „rutyn poznawczych” (stereotypów) obejmujących świadomość wzorców tekstowych, reguł dyskursu i konwencji komunikacyjnych wytworzonych przez społeczność. Włączenie lingwistyki tekstu w zakres nauki o języku wydaje się dzisiaj oczywiste również dla wielu polskich językoznawców. Tym zapewne należy tłumaczyć pojawienie się w ostatnim okresie opracowań syntetyzujących, popularnonaukowych i dydaktycznych z interesującą nas dziedziny. Odpowiadają one także na zapotrzebowanie studentów filologii, podejmujących dodatkowo studia edytorskie czy bibliotekoznawcze, w których kładzie się nacisk na praktyczny wymiar wiedzy o tekstach (ich edytowaniu, przetwarzaniu i systematyzowaniu).

Praktyczne zastosowanie lingwistyki tekstu jako jedno z zadań tej dyscypliny na najbliższe lata podkreśla Zofia Bilut-Homplewicz w podsumowaniu omawianego wyżej zbioru tekstów (s. 325–341). Badaczka dokonuje bilansu dotychczasowego dorobku teorii tekstu w Polsce i Niemczech; wydobywa różnice tradycji i perspektyw badawczych; wskazuje na trudności w przekładzie tekstów naukowych, ale dostrzega także wiele zbieżności konceptualnych i metodologicznych, a przede wszystkim wskazuje problemy wymagające dalszych badań oraz perspektywy międzynarodowej i interdyscyplinarnej (polonistyczno-germanistycznej) współpracy naukowej i edukacyjnej.

Na zakończenie przeglądu treści – z konieczności pobieżnego w stosunku do obszernego zakresu podjętej w obu tomach problematyki – i wzmocnienia pozytywnej oceny publikacji warto podkreślić nie tylko uwieńczony powodzeniem wysiłek tłumaczy tekstów niemieckojęzycznych (choć można by, oczywiście, dyskutować o szczegółowych decy-

---

³ Na Uniwersytecie w Białymstoku przedmiot pod nazwą *lingwistyka tekstu* znalazł się w niewielkim wymiarze godzin w programie studiów polonistycznych, zgodnie z intencją piszącej te słowa, jako naturalna kontynuacja zajęć z semantyki i pragmatyki językowej.

zjach odnośnie do przekładu niektórych terminów), ale także rzetelną pracę redaktorską, owocującą przemyślanym doбором tekstów oraz starannym opracowaniem odsyłaczy i załączników (m.in. informacji o autorach). Omawianą publikację trzeba, moim zdaniem, uznać za obowiązkową pozycję w bibliotece badacza tekstu, przede wszystkim ze względu na kompleksowy i wielostronny ogląd rozważanej na gruncie polskim i niemieckim problematyki tekstologicznej.

Irena Szczepankowska
Uniwersytet w Białymstoku